

HAC DAİRESİ BAŞKANI RIZA SELİMBAŞOĞLU İLE HAC KONUSUNDA BİR MÜLAKAT

Konuşan: Ahmet TÜLEK

A. TÜLEK: Efendim, bilindiği üzere bu yıl hacca gideceklerle ilgili işlemler Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülmektedir. Bu ko-nudaki Bakanlar Kurulu Kararnamesi 12.5.1979 gün ve 16635 sayılı Resmî Gazete'de yayın-lanarak yürürlüğe girmişti. Kararnameye gö-re, Diyanet İşleri Başkanlığı dışındaki gerçek ve tüzel kişi, kuruluş, şirket ya da acenta-lar bundan böyle hac seferi düzenlemeyecek-ler, özel otomobille de hacca gidilmeyecek-tir. Bu kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonra, hacca gitmek için Diyanet İşleri Baş-kanlığı'na müracaat eden hacı adayı sayısı ne kadardır?

Hac İşleri Dairesi Başkanı Rıza SELİM-BAŞOĞLU : Sorunuzda, hac işleri ile ilgili iş-lemelerin Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütül-mesine dair mevzuat, 12.5.1979 gün ve 16635 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürür-lüğe giren Bakanlar Kurulu kararnamesi ola-rak ifade edilmiştir. Ben cevabımı verme-den önce burada bir tavzih yapmak isterim. O tavzih de şudur: Hac işlerinin Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülmesine dair mev-zuat sadece bu Bakanlar Kurulu kararnamesi değildir. Zira, 26.4.1976 gün ve 1982 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve Görev-leri hakkındaki 633 sayılı kanunun bazı mad-delerinin değiştirilmesine dair kanunun 7. maddesinin (B) fıkrası gereğince Hac işleri-nin Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülme-si, kanun gereği olarak sayılmıştır. Bu mev-zuata göre, bilhassa kararnamedeki detayla-ra göre, 1979 yılında hacca, gerçek ve tüzel kuruluşlar, acentalar, şirketler; kısacası Di-yanet İşleri Başkanlığı organizasyonu dışın-da hiç kimse sefer düzenleyemeyecek ve aynı mevzuata göre özel otomobille de hacca gidilmeyecektir. Bu kararnamenin yayımı ta-rihinden sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı 31.5.1979 gün ve 213 sayılı ge-nelge ile, 1 Haziran-2 Temmuz tarihleri ara-sında İl Müftülüklerinde kurulmuş bulunan "İL HAC KOMİTELERİ"ne hacı adaylarımız müracaat etmişlerdir. Müracaatlarında kara-dan gidecek hacı adaylarımızdan 50,000., hava yoluyla gideceklerden ise 60.000 TL. avans olarak alınmıştır. Bugüne kadar bize intikal eden kesin hacı adayı sayısı toplam olarak 11.000 civarındadır. Ancak bu sayıda ufak değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikle-rin sebebi de müracaat eden kişilerin karar-nameye uygun olarak müracaatlarını yapmamalarından ileri gelmektedir. Bize ulaşan kesin rakamlara göre, 8462 hacı adayımız kara yolcusu, 2477 hacı adayımız ise hava yolcusu olarak tesbit edilmiştir. Bu rakamlar, müracaat evrakları zamanında Diyanet İşleri Başkanlığına intikal etmiş olanlardır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, bu müracaatla-rı değerlendirmek ve pasaportlarını temin etmek için peyderpey bunları Emniyet Ge-nel Müdürlüğü'ne intikal ettirmiştir. Emni-yet Genel Müdürlüğü'ne intikal ettirilen bu pasaportlar tanzim edilmekte ve Diyanet İş-leri Başkanlığına teslim edilmektedir. Ancak bu yıl hacca gideceklerin kesin sayısını ver-mek şu anda mümkün olmamaktadır. Bunun nedeni de şudur: İllerden tanzim edilip, Di-yanet İşleri Başkanlığına gönderilen pasa-port evrakında bazı eksiklikler olmakta ve Emniyet Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu tahkikatlarla bazı hacı adaylarına pasaport verilmesi sakıncalı görülmektedir. Pasaport hakkına sahip olmayan müracaatçılarımızın evrakı iade edilmekte olduğundan, önümüzde-ki hafta sonunda kesin pasaport listesi ve gideceklerin kesin sayısı ancak belirlenebile-cektir. Evrakı eksik olan veya tereddüd hasil olan hacı adaylarımızın evraklarının ta-mamlattırılması için de illere yazılar yazıl-mış olduğundan, şu anda kesin olarak şu kadar kişi hacca gidecektir demek yanlış olur. Ancak 10.500 civarında vatandaşımızın kesin olarak işlemleri bitmiştir ve bunların hacca gitmeleri, kendileri tarafından bir mahzur olmadıkça, mümkün olacaktır.

A. TÜLEK : 1979 yılı hac mevsiminde hac-ca gidecek hacı adaylarımız hangi vasıtalar-la hacca gideceklerdir? Kara ve hava yolu ile hacca gidecek hacı adaylarımızın kesin sayısı ne kadardır?

RIZA SELİMBAŞOĞLU : 1979 yılında ha-zırladığımız projeye göre hacılarımız kara ve hava yoluyla hacca gideceklerdir. Deniz yo-luyla hacca gitmek, bu yıl da mümkün ola-mamıştır. İlk tesbitlere göre 8462 hacı ada-yımız kara yoluyla, 2477 hacı adayımız da hava yoluyla gideceklerdir. Fakat az önce de belirttiğim gibi hacı adaylarımızın evrak-larındaki eksiklikler ve haklarında Emniyet Genel Müdürlüğünce yapılan tahkikatlarla il-gili işlemler henüz bitmediği için, hacca gidip gitmemeleri kesinleşmemiş vatandaşlarımızın bulunması dolayısıyla kesin rakamı vermek mümkün değildir. Ama bu rakamlarda büyük değişiklikler olmayacaktır.

A. TÜLEK : Efendim, döviz fiatlarında son aylarda önemli derecede artış olmuş, benzin ve mazot fiatlarına büyük ölçüde zam yapılmıştır. Diyanet İşleri Başkanımız sayın Tayyar ALTIKULAÇ, Mayıs ayı sonlarında hac-ca gideceklerle ilgili bir açıklama yapmıştır. Açıklamada, karayolundan hacca gidecekler için 50.000, hava yolundan gidecekler için ise 60.000 TL. sınırı yeterli olacağını belirtmişti. Benzin ve mazota yapılan zamlarla, döviz fiatlarındaki bu artıştan sonra, daha önce açıklanan rakamlar hacı adaylarımızın gidiş ve dönüşleri için yeterli olacak mıdır? Yok-sa az da olsa bir artış söz konusu mudur?

RIZA SELİMBAŞOĞLU : Haccın ifası için yapılacak yolculuk ve masraflar konusunda benzin ve mazot zammından daha çok bizi etkileyen, döviz fiatlarındaki değişiklik ile uçak tarifelerine yapılan zam olmuştur. Ka-radan gidenler için alınan 50.000 TL. avansın fazla geleceği, bunun bir miktarının hacdan dönüşte hacılarımıza iade edileceği düşünce-siyle alınmış olduğunu ifade etmek isterim. Ancak döviz fiatlarındaki büyük artış sebe-biyle, iade edilebilecek miktarı şu anda açık-lanamam ve kesin hesabı çıkarmam mümkün olmadığı için, sakıncalı olacaktır. Eğer döviz fiatlarında bir artış olmamış olsaydı bu yıl hac, ilk yaptığımız hesaplara göre, karadan 39.000 TL. ile 40.000 TL. civarında bir para-ya mal olacaktı. Fakat döviz fiatlarındaki bu değişiklik sebebiyle 50.000 TL. civarında olacaktır. Sayın Başkanımın Mayıs ayı sonla-rında yaptığı açıklamasında da belirttiği gibi herhangi bir şekilde ek para alınmayacaktır. Ancak geriye iade edeceğimiz miktarın de ği-şebileceği kanaatindeyim. Belki çok az bir miktar iade etme imkanına sahip olacağız. Bu konuda, havadan gidecek hacılarımızdan alınan 60.000 TL. avansın mahsubunda güç-lüğe düşeceğiz. Ama yine sayın Başkanımın açıklamalarında da ifade buyurdıkları gibi ek bir para alınmayacaktır. Ancak, bu açık-lanan paraların kıt kanaat yetebileceği veya belki bir miktar eksilebileceği, fakat bu ek-siğin de hacı adaylarımızdan alınmayacağını, eksiğin Türkiye Diyanet Vakfı'nca finanse edileceğini açıklamak isterim. Bundan son-ra döviz fiatlarında çok büyük bir değişiklik söz konusu olmadığı takdirde, hacı adayları-mızdan ek bir para alınmayacaktır. Ancak bütün temennimiz, başta da ifade ettiğim gibi, aldığımız 50.000 ve 60.000 TL. sınırı bir miktarını hacı adayımıza geri iade et-mek idi. Belki bu iade etme işlemini döviz fiatlarındaki artışlar ve diğer zamlar sebe-biyle yerine getiremeyeceğiz, yoksa ek bir para almaya müncer olmayacaktır.

A. TÜLEK : Hocam, Hac konusundaki bu yeni uygulama hacca gideceklerle ilgili iş-lemelerin Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütül-mesi- işinin, sizce ne gibi faydaları vardır, açıklar mısınız?

RIZA SELİMBAŞOĞLU : Evvela şunu ifa-de etmek isterim. 633 sayılı kanun, 1965 yı-lında çıkmış ve yürürlüğe girmiştir. 633 sa-yılı kanunun 1. nci maddesinde Diyanet İş-leri Başkanlığının görevleri sayılırken şu şe-kilde bir ifade yer almaktadır: "İslâm dini-nin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, toplumu din konusun-da aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere Başkanlığa bağlı Diyanet İşleri Baş-kanlığı kurulmuştur." Bu, 633 sayılı kanu-nun 1. nci maddesidir. Binaenaleyh, burada Diyanet İşleri Başkanlığının görevi, İslâm dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek görevi 1965 tarihin-de çıkan 633 sayılı kanunla Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. O günden bu güne kadar Diyanet İşleri Başkanlığı bu görevi üstlenmiş ve yerine de getirmiştir.

Ancak, İslâm dininin beş temel esasın-dan birisi olan hac ibadeti ile ilgili uygula-ma, maalesef bu güne kadar ihmal edilmiş ve herhangi bir teşebbüse de geçilmemiştir. Çünkü bu uygulama zor bir uygula-ma idi; ticari tarafı da olan ve bir-takım ticarî firmaları da ilgilendiren bir uygulama olduğu için, herhalde biz-den öncekiler bu uygulamaya girememişler-dir. Ancak, kanunla zaten bu görev Diyanet İşleri Başkanlığına eskiden verilmişti. Fa-kat konuya açıklık getirilmediği için bilâhe-re 26.4.1976 tarihinde, Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve görevleri hakkında tadilât yapılmak üzere sevkedilen bir kanunla, -ki bu 1982 sayılı kanundur, hac işlerinin Diya-net İşleri Başkanlığına yürütülmesi öngö-rülmüş, hatta bunun için, o zamanki düşün-ceye göre, bir Hac İşleri Müdürlüğü de ka-nunda ünvan olarak yer almıştır. Fakat o tarihten bu yana geçen zaman içerisinde, bu işin bir müdürlükle yürütülemeyeceği anlaşıl-dığı için bir Bakanlar Kurulu onayı ile, Hac İşleri Müdürlüğü üzerinde bir Hac Da-iresi Başkanlığı oluşturulmuştur. Hac Dai-resi bu şekilde kurulmuş ve hacla ilgili bü-tün işlemlerin yürütülmesi hizmeti, bu şe-kilde Diyanet İşleri Başkanlığına resmen ve-rilmiştir. Bu hizmet verilirken de ticari veya turistik bir seyahat olarak değil de, bu se-yahatin bir ibadetin parçası olduğu düşünce-sinden hareket edilmiştir. Yoksa hac dışın-da teklif edilecek ziyaretler için veya turis-tik geziler için Diyanet İşleri Başkanlığının herhangi bir fonksiyonu yoktur. Muayyen zamanda ifa edilmesi gerekli olan farz bir ibadeti yerine getirirken yapılacak bütün iş-lemlerin, seyahatin. Diyanet İşleri Başkanlı-ğınca yürütülmesi kanunda öngörölmüştür. Elbetteki bunun ilk tatbikat yıllarında bir ta-kım aksaklıkları olması ihtimalini de düşün-mek suretiyle ifade etmek isterim ki, ufak tefek sıkıntılar olabilecektir, ama bunun ya-nında sayısız faydaları da mutlak olacaktır. Diyanet İşleri Başkanlığı, geçen sene Tür-kiye Diyanet Vakfı ile müştereken tertiple-miş olduğu bir hac kafilesi ile bu işe ilk adımını atmıştır. Geçen yıl Mukaddes toprak-larda bizzat şahit olduğum bir hatırayı nak-letmekle, bu uygulamanın faydasını ifade et-mek isterim. Hava yoluyla giden hacılarımız, Mekke-i Mükerrermede anlaşmış buldukları Mutavvif tarafından Arafata, Arafat'tan Müz-delife'ye ve oradan da Mina'ya götürülecek-ti. Maalesef genellikle bu Mutavvıflık mües-sesi, eskiden beri bir takım aksaklıklarla yürüyen bir müessesedir. Mutavvıflar, üzer-lerine düşen görevi tam yapmamakta, yalnız Türk hacıları için değil, bütün islâm ülke-rinden gelen hacıların orada birçok güçlkle karşılaşmalarına sebep olmaktadırlar. Nite-kim geçen yıl bizim hava hacılarımızdan bir kısmının Mutavvıfı, hacılarımızın Arafattan Mina'ya intikalleri sırasında ortadan kaybol-muş ve taahhüt ettiği vasıtayı temin etme-miştir. Hacılarımız geç saatlere kadar bekle-mişler. Mutavvıfın temin edeceği vasitanın gelmediğini görünce de başlarında bulunan din görevlileri tarafından kiralanan diğer araçlarla Müzdelife'ye, oradan Mina'ya geç-mişlerdir. Bu hareket karşısında Diyanet İş-leri Başkanlığı görevlileri hemen Suudi Ara-bistan yetkililerine başvurmak suretiyle Mu-tavvıfı mahkemeye vermişlerdir. Mahkeme neticesinde -ki çok kısa süren bir muhake-me sonunda- Mutavvıf 20.000 küsür riyale mahkum edilmek suretiyle hacılarımızın hak-kı Mutavvıftan alınmış ve kendilerine orada dağıtılmıştır. Böylece taahhüt ettiği vasıta-yı getirmeyen Mutavvıf derhal cezalandırıl-mıştır. Şimdi bu olay aslında önemli görül-meyebilir ama, belki, bizim karşılaştığımız bu muameleyle karşılaşan yüzlerce hacı ol-muştur. Her yıl mutlaka bir-iki Mutavvıfın bu tür hareketlerine muhatap olan hacılar olmuştur ama hiç bir zaman bunların hakkı aranmamıştır. Bu çeşit maduriyete uğrayan hacılarımızın haklarını, bundan önceki yıllar-da onları getirip götüreren şirketler arayamaz-lardı, zira bu imkan ellerinde yoktu. Ama bir devlet kuruluşu olan Diyanet İşleri Baş-kanlığı hacısının hakkını aramış ve Mutavvıf-tan bu parayı alıp, kendilerine verebilmiş-tir. Bunun yanında, bu yıl görevle gitmiş ol-duğum Suudi Arabistan'da gördüğüm şu ol-muştur : Mutavvıflar arasında biraz önce bahsettiğim mahkeme hadisesi yayılmış ve Mutavvıflar Türk hacılarına yapacakları mua-mele konusunda çok daha dikkatli davran-mak zorunda olduklarını da kavramışlardır. Yani yaptıklarının yanlarına kalmayacağını da çok iyi anlamış bulunmaktadırlar .

Mutavvıflarda şöyle bir düşünce tarzı vardır. "Dünyanın hangi yerinden olursa olsun, gelen hacılar, burada belli bir mü-det kalacaklar ve belli bir müddet sonra da buradan gitmek durumunda olacaklardır. Bi-naenaleyh bu belli müddet içerisinde, bu hacı efendilerin isteklerini yerine getirme konusunda yapacağım bütün hatalar, 15 gün sonra unutulup gidecektir." Evet, bu zama-na kadar Mutavvıflara karşı devlet muhatap olma durumunda olmadığı için, hacılarımı-zın, orada ibadetlerini yaparken bir çok güç-lüklere uğradığı, herkesin malumudur.

Fakat inşallah bu yıl, ve bundan sonraki yıllarda bu işin bir devlet teşekkülü olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmesiyle, bu tür güçlükler ortadan kalkacaktır. Zira Diyanet İşleri Başkanlığının, kendilerine tah-sis etmiş olduğu din görevlileri vasıtasıyla haccın menasikinin bihakkın yerine getiril-mesi sağlanmış olacaktır. Bundan başka da bir çok faydaları olmakla beraber, hac işi bir ticaret işi olmaktan çıkıyor, ve nasıl ki Diyanet İşleri Başkanlığı, camide namaz kıl-dırma, camileri idare etme, kürsüde vaaz etme, zekat verme, oruç hakkında müslü-manları aydınlatmakla görevlendirilmiş ise, hac ibadetini yaptırma konusunda da bütün sorumluluğu yüklenmiş bulunmaktadır. Bu görevi yüklenmiş bulunan da bir devlet te-şekkülüdür. Hac ibadeti artık bir devlet gü-venliği altında yürütülecektir. Elbetteki bu-nun sayısız faydaları vardır.

A. TÜLEK : Efendim, hacı adaylarımızın gidiş dönüşlerinde yol emniyeti, sağlık ko-nusu gibi hususlarda hangi bakanlık ve ku-ruluşlarla işbirliği yapılıyor? Bu husustaki koordine, bu bakanlıklarla daima devam et-mektedir ve vardır. Bu koordine sayesinde-dir ki İnşallah aksaklık olmayacaktır. Kızılay Genel Başkanlığı yollarda olmamakla bera-ber, Mekke ve Medine'de sağlık için birta-kım tedbirler alacaktır, onlar sağlık konusun-da bize ve bütün dünya hacılarına yardım-cı olacaklardır. Ayrıca Diyanet işleri Baş-kanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı, yol bo-yunca hacılarımızın sağlığı ile ilgili mesele-lerin çözümlenebilmesi için doktor, hemşire, sağlık memuru gibi kafi miktarda elemanlar götürecektir, ihtiyaca cevap verecek şekilde ilaç bulundurulacaktır. Yollarda Diyanet İşle-ri Başkanlığının tayin edeceği Kafile Başkan-ları, Kafile Başkan Yardımcıları ile karadan gidecek hacılarımız için, her 31 kişiye bir din görevlisi tahsis etmek suretiyle, yine Başkanlığımız yoldaki seyahat esnasında ve hac ibadeti esnasında, hacılarımızın ibadet cihetinden, mal cihetinden, sağlık cihetinden her türlü güvenliğini sağlayacak tedbirleri alacaktır. Bu konuda bizim en yakın temas-larda bulunduğumuz Sağlık ve Sosyal Yar-dım Bakanlığı, Gümrük ve Tekel Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı gibi bakanlıklarla en ufak bir ihtilâfımız yoktur. Herhangi bir aksaklık sözkonusu değildir. Maliye Bakanlığından gerekli kolaylığı ve anlayışı görmekteyiz. Di-ğer bakanlıklardan da bütün bu anlayış gö-rülmektedir. İnşallah hac seyahati sonuçla-nıncaya kadar gerekli olan işbirliği ve anlayış havası içerisinde, bu iş devam edip gidecek-tir.

A. TÜLEK: Sayın Hocam. Türkiye'den gidecek hacı adaylarımızın oralarda kalacak-ları yerler önceden ayırılmış mıdır? Diya-net İşleri Başkanlığı Hac Dairesi Başkanlığı olarak bu husustaki çalışmalarınız ne merkez-dedir?

RIZA SELİMBAŞOĞLU : Haziran ayı içeri-sinde Başkanlığın onayı ile, içinde şahsen be-nim de bulunduğum bir heyetle, yol güzer-gâhını tesbit etmek, hacılarımızın kalacakları yerleri için de ön anlaşma yapmak ve Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Ürdün yetkilileriyle görüşmek üzere bir heyet olarak seyahat-timiz olmuştur. Bu seyahatimiz esnasında yukarıda bahsettiğim devlet yetkilileriyle gö-rüşmelerimiz olmuş ve gerekli bütün tedbir-ler alınmıştır. Yol güzergâhı olarak, Türki-ye'nin iklim şartlarına en uygun ve kilomet-re itibarıyla çok kısa olmasına binaen, yine Suriye, Ürdün ve Suudi Arabistan yolu ter-cih edilmiş ve bu yolla seyahata karar kı-lınmıştır. Bu hükümetler nezdinde diploma-tik teşebbüs ve girişimlerde bulunulmuş, ve müsbet neticeler de alınmıştır. Hacılarımı-zın Mekke'de, Medine'de kalacakları yerle-rin tesbiti konusunda bir heyetimizin yapmış olduğu ön çalışmaların yanında,şu anda Suu-di Arabistan'da bulunan bir heyet de, tes-bit edilen bu yerlerle, ilgili anlaşmaları yap-maktadırlar. Suudi Arabistan'a gitmeden bir-iki ay önce, hacılarımızın yerleri belli ola-cak ve her hacı Suudi Arabistan'a girdiğin-de, kalacağı yer önceden belli olduğu için herhangi bir güçlükle karşılaşmayacak, gidip evine yerleşecek ve orada ibadetiyle meşgul olacaktır. Mekke'de olduğu gibi Medine'de de aynı tarzda çalışmalar sürdürülmektedir. Hacıların kalacakları yer problemi şimdiden halledilmiş durumdadır. Hac dairesi olarak, hac konusunda alınması gerekli bütün ted-birler, en ince detaylarına kadar düşünülme-k-te ve alınmaktadır.

A.TÜLEK : Efendim, bir de bilindiği üze-re diğer yıllara oranla bu yıl hacca gidecek hacı adaylarının sayısında önemli ölçüde bir azalma var. Bu azalmanın, son yıllarda artan döviz fiatları ile benzin, mazota yapılan zam-dan ve hayat pahalılığından kaynaklandığı bir gerçektir. Bir de yeni yürürlüğe giren bu Hac Kararnamesi de birtakım sınırlamalar getir-miştir. (Gerçek ve tüzel kişi, şirket ya da acentaların hac seferi düzenleyemeyeceği, özel

otomobille hacca gidilmeyeceği gibi...) Bu sınırlamanın hacca gideceklerin sayıları-nın azalmasındaki etkisi sizce ne ölçüdedir? Bazı çevreler, hacı adayı sayısının geçen yıllara oranla azalmasının, hac işlerinin Diya-net İşleri Başkanlığı tarafından yürütülme-sinden ve özel kuruluş, şirket, ve acentala-ra imkân tanınmamasından ileri geldiğini söy-lemektedirler. Bu konuda siz ne düşünüyor-sunuz?

RIZA SELİMBAŞOĞLU : Efendim, sizin de ifade ettiğiniz gibi, döviz fiatlarındaki ar-tış, benzin fiatlarına yapılan zam ve hayat pahalılığının bunda tesiri olmadığını söyle-mek mümkün değildir. Elbetteki bunun tesiri olacaktır. Ancak kararnamenin getirdiği kısıtlamaların da bu azalmada bir dereceye kadar tesiri olmuştur. Kararnamenin getirdiği kısıtlama, bir defa hacca gideni, ikinci bir defa göndermeme şeklindeki kısıtlamadır. Bunun dışında herhangi bir kısıtlama söz ko-nusu değildir. Kararnamede, yine bu kısıtla-maların dışında kalan ve müracaat eden her-kesin hacca gidebileceği ifade edilmiştir. Ancak, özel otomobille hacca gidilmeyeceği, şirket, acenta, kuruluş ve diğer teşekkülle-rin bu işle ilgilenmemelerinin de belki bu azalma konusunda etkileri olmuştur. Ben-ce asıl sebep şudur: Türkiye büyük bir kısmıyla ziraat memleketidir. Bir ziraat memleketi olan ülkemizde, vatandaşlarımızın eline hasat mevsimi sonunda para geçmekte-dir. Vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu, al-dıkları bu paralarla harcama yapmaktadırlar. Tedbir alınabilmesi ve işin daha düzenli bir şekilde yürüyebilmesi için bu yıl, 1 Haziran ile 2 Temmuz 1979 tarihleri, hacca müraca-at zamanı olarak ilan edilmiş, ve bu zaman zarfında da, karadan gidecek hacı adayları-mız için 50.000 TL., havadan gidecekler için de 60.000 TL. avans yatırılması şartı getiril-miştir. Bunun müracaat miktarının az olma-sında müessir olduğu kanaatindeyim. Çünkü o mevsimde henüz hasat bitmemiştir. Vatan-daş fındığını, buğdayını, arpasını satamamış-tı. Dolayısıyla elinde parası yoktu. Bundan dolayı bir miktar azalma olmuştur. Bir de, bunun yanında sizin de ifade ettiğiniz gibi, bazı çevreler hac işlerinin Diyanet İşleri Başkanlığına verilmesi dolayısıyla, menfaat-lerinin azalması veya yokolması sonunda bu konuda menfi propaganda yapmaktadırlar. Bunun da büyük etkisi olduğu kanaatinde-yim. Zira Hac Dairesi Başkanı olarak, bana müracaat eden kişilerin de ifadesinden anla-dığım kadarıyla, bazı kuruluş ve çevreler, 633 sayılı kanunu değiştiren 1982 sayılı kanu-nu hiç görmezlikten gelmek suretiyle, sanki bu, kanun hükmü değilmiş gibi. "Efendim, bu hükümet kararnamesidir. Biz Danıştay'a başvurduk, binaenaleyh bu kararname bozula-caktır. Şirketlere de, diğer kuruluşlara da, özel olarak ta hacca gitme imkânı tekrar do-ğacaktır, sabırlı olun, Diyanet İşleri Başkan-lığına hacca gitmek için müracaat etmeyin." şeklinde konuşan kişiler olmuştur. Bunun da azalmada büyük etkisi vardır, yapılan mü-racaatlarda birçoklarından edindiğim kanaat bunu göstermektedir. Nitekim yine bana ge-lip, "Beni kandırdılar, bu zamana kadar mü-racaat ettirmediler." diyen kişilerin beyanla-rı, bunu doğrular mahiyettedir. Müracaattaki gecikmelerin, bazı çevrelerin yaptığı bu olumsuz propagandalar sebebiyle meydana geldiği muhakkaktır. Fakat esas sebep, mem-leketimizin bir ziraat ülkesi olması hasebiy-le, elinde para bulunmadan kişilerin zamanın-da müracaatta bulunmamasından olabileceği-ni düşünüyorum. Bu arada şunu da belirt-mek istiyorum. Bana yapılan müracaatlardan edindiğim bilgilere dayanarak, gördüğüm ka-darıyla, Diyanet İşleri Başkanlığının yapaca-ğı bu ilk tatbikatta, yapılan menfi propagan-dalar sebebiyle vatandaşta tereddütler hasil olmuştur. Bu tereddütler sebebiyle müraca-at etmeyenler de maalesef yok değildir. Yu-karıda bu hac işinin Diyanet İşleri Başkanlı-ğına verilmesinin faydalarını sormuştunuz. Burada şunu ifade etmek isterim. Bu yıl yü-rekler acısı bazı şeyler işitiyoruz vatandaşlarımızdan. Vatandaşlarımızdan bazıları müra-caatlarında, geçmiş yıllarda uğradıkları hak-sızlıkları ve maruz kaldıkları güçlükleri an-latmaktadırlar.

Vatandaş 1977 yılında bazı şirketlere, hacca gitmek için müracaat ediyor. "Efen-dim, filan şirketle biz, 100 küsür kişi hacca gitmek üzere anlaştık. Paralarımızı yatırdık. Pasaportumuzu aldık. Nihayet Cilvegözü gümrük kapısından çıkarak, Suriye'yi geç-tik. Bizi götürmekte olan şirket Ankara'da Suudi Arabistan Büyükelçiliğinden vize alma-dığı için, bizi Suudi Arabistan'a sokmak is-temediler. 10-15 gün oralarda perişan olduk. Şirket yetkililerinin bütün çabalarına rağmen, Türkiye dışından başka bir yerden de vize alınamadığı için, gerisin geriye dönmek zo-runda kaldık. Daha sonra şirket bize Türk parası olarak verdiğimiz parayı geriye iade etti. Pasaportlarımızı da aldık ve evlerimize gittik. Mevzuat gereğince, pasaporta işlen-miş olan turistik seyahat

dövizinin, iki ay içerisinde yurtdışına çıkılmadığı takdirde, bu iki ayı takibeden üçüncü ay içerisinde bir bankaya yatırılıp makbuzunun alınması gerek-tiğini de bilmiyorduk. Bundan haberimiz yok-tu.

Türk parası olarak verdiğimiz miktarı geri alınca, hacca gidemediğimize üzülerek ev-lerimize döndük. Ertesi yıl müracaat ettiği-mizde bize "Sen vaktinde dövizini iade etme-diğin için bu yıl hacca gidemezsin." dediler. Bu döviz şirket yetkilileri bana vermediği için iade edemedim. Gelecek yıl hacca gidebilirim düşüncesiyle sözkonusu döviz dışardan te-min etmek suretiyle "Bu döviz yatırdım, iş-te makbuzu, Bu yıl hacca gitmek istiyorum." dediğimde de, "Hayır sen üç yıl süreyle hac-ca gitme hakkını kaybettin" dediler." şeklinde, geçmişte uğradıkları haksızlıkları anlatanlar da olmaktadır.

Gerçekten de mevzuata göre, tanınan müddet içerisinde yatırılmayan bu döviz son-radan yatırılmış olsa bile, bu gibi vatandaş-larımız üç yıl süreyle seyahat hakkını kay-betmiş olmaktadırlar. Bu gibi durumlarla kar-şılaşmaktayız. Bu çeşit hadiselerin de hacca gitmek isteyenlerin sayısının azalmasında büyük rolü olmuştur.

Henüz vatandaş, Diyanet İşleri Başkan-lığının bu yeni uygulamasını bilmediği, ken-dilerine ne gibi kolaylıklar sağlandığını an-layamadığı için, ve daha önce uğradıkları birçok haksız muamelelerden dolayı bir çe-kingenlik içerisinde olmalarından dolayı, mü-racaatta bir azalma sözkonusudur. Hacı adaylarımızın müracaatta ağır davrandıkları ve zamanında müracaatlarını yapamadıkları, yapılan menfi propagandalarla da kandırıldık-ları kanaatindeyim. Ama bu yeni uygulama inşallah bu yıl en az aksaklıklarla tatbik edi-lirse, bundan sonraki yıllar içerisinde vatan-daş bizden memnun kalır ve bu uygulama-nın kendisi için faydalı olduğunu anlarsa, sözkonusu azalmanın normale avdet edece-ğine ve normal sayı da vatandaşın müracaat edeceğine kaniyim. Yoksa bu iş Diyanet İş-leri Başkanlığı tarafından yürütülüyor diye hacı sayısında bir azalma olduğunu kabul edemeyeceğim. Ancak burada şu vardır. Özel şirketler tertip ettikleri hac seferlerin-de, hacılardan parayı toptan almakta, hatta paranın bir kısmını senet olarak almak su-retiyle hacı sayısını çoğaltmaya vesile olmakta idiler. Biz resmi bir devlet kuruluşu olduğumuz için böyle bir imkâna sahip de-ğiliz. Esasen buna da ihtiyaç yoktur. Şirket-lerin bu davranışlarının hacı adayı sayısını etkilemesi gayet tabiidir.

Yoksa aslında yeni uygulanmakta olan bu tabikat vatandaşın çok lehinedir. Vatan-daş için büyük kolaylıklar sağlanmaktadır. Meselâ, pasaport için emniyet kapılarında dolaşmayacak, döviz için banka kapılarında beklemeyecektir. Yalnızca müracaatını yapa-cak, parasını yatırıp, evrakını tamamladıktan sonra kendisine "Sen filan uçağa, filan gün bineceksin." veya "filan gün kalkacak olan, filan otobüsün filan koltuğunda oturacaksın." denecek ve o gün yola çıkacaktır. Ama ilk tatbikat olması ve sizin de yukarıda saydı-ğınız sebepler hasebiyle, bu yıl hacı adayı sayısı geçen yıllara nazaran düşük olmuş-tur. İnşallah önümüzdeki yıllarda bütün bu aksaklıklar giderilmiş olacak ve vatandaş da bu işin hakiki sahibinin kim olduğunu öğ-renmiş bulunacaktır. Hacca gitmek arzusunda olan kişilerin de hiç kimsenin menfi propa-gandasına kapılmadan, zamanında müracaatı-nı yapmaları gerekmektedir. Son olarak şunu da ifade edeyim. Bu yıl hacca gitmek arzu-suyla Başkanlığımıza zamanında müracaatını yapıpta, hacca gitmesine mani olunan tek bir vatandaşımız bile yoktur.

A. TÜLEK : Efendim, Gazetemiz adına yaptığınız bu açıklamalardan dolayı çok te-şekkür ederim.

R. SELİMBAŞOĞLU : Ben de teşekkür ederim efendim.